Nilgün ERCAN
Kimya Mühendisi

Türkiye'nin enerji açmazı: Jeopolitik durum ve piyasa uygulamaları

AB'nin enerji güvenliği ve Karadeniz

Özellikle başta ABD olmak üzere, yüksek enerji tüketimi olan ve/veya enerji tüketimi hızla artan, ithalata bağımlı bulunan ülkelerde enerji arz güvenliği konusu dış politika ve güvenlik politikaları düzeyinde ele alınmaya başlamıştır. ABD, tüm dünyanın gözü önünde enerji kaynakları açısından zengin rezervlere sahip ve enerji nakil güzergahları üzerinde bulunan bölgelerde açık askeri güç kullanımına gitmektedir.

Enerji kaynakları rezervlerinin dünyadaki dağılımı, yatırımların zamanında yapılıp yapılmaması, yakıt fiyatlarındaki istikrarsızlık, siyasi gelişmeler gibi faktörlere bağlı olarak, enerji arz güvenliği son yıllarda en çok üzerinde durulan konulardan biri haline gelmiştir. Özellikle başta ABD olmak üzere, yüksek enerji tüketimi olan ve/veya enerji tüketimi hızla artan, ithalata bağımlı bulunan ülkelerde enerji arz güvenliği konusu dış politika ve güvenlik politikaları düzeyinde ele alınmaya başlamıştır. ABD, tüm dünyanın gözü önünde enerji kaynakları açısından zengin rezervlere sahip ve enerji nakil güzergahları üzerinde bulunan bölgelerde açık askeri güç kullanımına gitmektedir. Günümüzde yeni bir enerji emperyalizminden söz eden, bunun bir şeklinin Rusya gibi enerji faktörünü siyasi amaçla kullanan üretici ülkelerde, diğer şeklinin ise enerji arzını güvenceye almak üzere politik ve askeri manevralar yapan Batı'daki tüketici ülkeler tarafında olduğunu belirterek; bir bakıma Batı'nın girişimlerini mazur gösteren, ancak söz konusu emperyalizmin daha **"halim selim"** bir biçime dönüştürülmesini savunan yaklaşımlar vardır.(1)

Gerek petrol ve doğalgaz rezervleri olan, gerekse geçiş yolları üzerinde bulunan Karadeniz ve Hazar Bölgesi, uluslararası mücadelenin sürdürüldüğü önemli bir alan haline gelmiştir. BP istatistiklerine göre, 2007 sonu itibariyle dünya petrol rezervlerinin yüzde 61.5'i Ortadoğu, yüzde 6.4'ü Rusya, yaklaşık yüzde 4 kadarı Orta Asya ve Hazar Havzası'nda olup, doğalgaz rezervleri açısından bu oranlar Ortadoğu için yüzde 41.3, Rusya için yüzde 25.2 ve Orta Asya ile Hazar Havzası için yüzde 4.3 düzeyindedir.

Yüksek miktarda enerji ithalatına bağımlı olan AB'nin bölgeye ilişkin politikalarının içinde enerji arz güvenliğinin sağlanması önemli bir yer tutmaktadır. BP'nin yıllık enerji istatistiklerine göre AB 2007 yılında dünya enerji tüketiminde yüzde 15.7'lik bir pay ile ABD'den sonra, Çin ile başa baş bir durumda yer almaktadır. Eurostat yıllık enerji istatistiklerinde AB-27'nin 2006 yılında 1 milyar 825 milyon ton petrol eşdeğeri olan brüt enerji tüketiminin yüzde 54-55'inin ithalat ile karşılandığı görülmektedir. Toplam ithalat rakamları üzerinden, AB-27'nin petrol ithalatının yaklaşık yüzde 29'u ve doğalgaz ithalatının yüzde 32'si Rusya'dan karşılanmaktadır. Petrol ithalatının yüzde 13.7'si AB üyesi olmayan, ancak Avrupa Ekonomik Alanı üyesi olan Norveç, yüzde 8.2'si Libya, yüzde 7.8'i Suudi Arabistan ve yüzde 5.6'sı İran tarafından karşılanırken, doğalgaz ithalatının da yüzde 18.3'ü Norveç, yüzde 13.8'i Cezayir'den sağlanmaktadır.

Bazı veriler geçici olmakla birlikte, 2006 yılında AB içi brüt enerji tüketiminin içinde, petrol ve petrol ürünleri yüzde 36.9, doğalgaz yüzde 24, katı yakıtlar yüzde 17.8, nükleer enerji yüzde 14, yenilenebilirler ise yüzde 7 civarında paya sahiptir.

10 Ocak 2007 tarihli **"Avrupa İçin Bir Enerji Politikası (An Energy Policy for Europe)"** adlı dokümanında AB'nin ithalat bağımlılığının eldeki verilere göre giderek artacağı, 2030 yılında yüzde 65'e yükseleceği, tüketilen gazın yüzde 57 olan ithalat oranının 2030 yılında yüzde 84'e, petrolün ithalat oranının yüzde 82'den yüzde 93'e çıkacağı tahmin edilmektedir. AB Komisyonu bu durumun ekonomik ve politik açıdan risk oluşturduğu görüşündedir. Dünyada enerji talebinin de hızla artmasıyla küresel enerji kaynakları üzerindeki baskının büyüdüğü vurgulanmakta, ayrıca herhangi bir kriz anında üye ülkeler arasında dayanışmayı sağlayacak mekanizmaların henüz oluşturulamadığına, çoğu üye ülkenin tek bir gaz tedarikçisine bağımlı olduğuna dikkat çekilmektedir.

AB'nin stratejik ortak enerji politikasının amacı, komşu bölgelerde adım adım bir Pan-Avrupa enerji topluluğu yaratmaktır. AB komşularına sadece enerji temini için gerekli olan bağlantıları sağlamak açısından bakmamaktadır; bu yayılma aynı zamanda politik ve piyasa reformları ile uygulamalarına dayalı bir işleyişi temel alan bir perspektifi de içermektedir.

AB komşuluk politikası

AB'nin 2004 yılında oluşturduğu **"AB Komşuluk Politikası"** kapsamındaki anahtar faktörlerden biri, 12 Mayıs 2004 tarihli Strateji Dokümanı'nda belirtildiği üzere, komşu ülkelerle stratejik enerji ortaklığı geliştirmektir. AB petrol ve doğalgaz açısından dünyanın en önde gelen ithalatçı ve tüketicilerinden biridir; diğer yandan çevresi Rusya, Hazar Havzası, Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi son derece zengin enerji rezervlerine sahip bir coğrafya ile çevrilidir. Bu anlamda komşu ülkeler, Birliğin artan enerji ihtiyacının karşılanmasında büyük öneme sahiptir. Bu komşular, Rusya, Cezayir, Mısır ve Libya gibi AB'nin mevcut veya gelecekteki enerji tedarikçileri, Ukrayna, Beyaz Rusya, Fas ve Tunus gibi transit ülkeler ya da Hazar Havzası ile Orta Asya'dan sağlanacak enerji kaynakları açısından önemli olan Güney Kafkasya ülkeleridir. Bu ülkelerle oluşturulacak ikili veya bölgesel işbirlikleri aynı zamanda sektörün piyasa kurallarına göre düzenlenmesini de kapsayacaktır.

Karadeniz sinerjisi

AB Komisyonu'nun 11 Nisan 2007 tarihli **"Karadeniz Sinerjisi-Yeni Bir Bölgesel İşbirliği İnisiyatifi"** başlıklı dokümanında da belirtildiği gibi, Karadeniz; AB için hem önemli bir enerji üretimi hem de geçiş bölgesidir. Söz konusu inisiyatif ile AB; ulaştırma, çevre, araştırma ve eğitim ağları, bilim-teknoloji, alternatif enerji kaynakları, enerji verimliliğine ilişkin çalışma alanlarının yanı sıra bölgesel ortakları ile yakın işbirliği içinde, mevcut enerji altyapısının iyileştirilmesi ve yeni altyapının oluşturulması, Karadeniz vasıtasıyla Orta Asya'dan AB'ye gaz ihracatını sağlamak üzere çeşitli teknik seçenekleri kapsayacak yeni bir trans-Hazar trans-Karadeniz enerji koridorunun geliştirilmesi hedeflerini de önüne koymaktadır.

Söz konusu inisiyatif öncesinde, geçmişte de bazı adımlar atılmıştır. Bunlar arasında Bakü İnisiyatifi, INOGATE (Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Gaz Taşımacılığı/Interstate Oil and Gas Transport To Europe) Programı, TRACECA (Avrupa Kafkaslar Orta Asya Ulaşım Koridoru/The Transport Corridor Europe Caucasus Central Asia) Programı ve enerji altyapısını geliştirmeye yönelik olarak tesis edilen Bakü-Supsa ve BTC gibi petrol, Bakü-Tiflis-Erzurum gibi gaz boru hatlarını saymak mümkündür. Ayrıca bu kapsamda yeni boru hatları da düşünülmekte olup; Komisyon'un Türkiye ile Yunanistan arasında da bir hattın tesis edilmesi konusunda kataliz görevini yerine getirdiği kabul edilmektedir.

Enerji Şartı Anlaşması

Esas itibariyle Doğu'nun zengin enerji kaynaklarının Batı yatırımcılarına açılması konusundaki girişimler SSCB'nin dağılmasından hemen sonra Aralık 1991 tarihinde kabul edilen Avrupa Enerji Şartı'na dayanmaktadır. Bu düzenleme, Batı şirketlerinin Doğu Avrupa ve eski

Sovyet cumhuriyetlerine girişi ve bu bölgedeki enerji kaynaklarının ihracatının arttırılması yoluyla Batı'nın enerji güvenliğini geliştirmek amacına hizmet etmek üzere tasarlanmıştır. Enerji kaynakları açısından zengin ve/veya Doğu-Batı geçiş yollarında bulunan ülkelerde yapılacak yabancı sermaye yatırımlarını güvence altına almak amacıyla formüle edilmiş bu işbirliği, temelde yatırımların korunması, enerji malzeme ve ürünlerinin ticareti ve taşınmasında GATT (Dünya Ticaret Örgütü DTÖ/WTO Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması) kurallarına uyulması, anlaşmazlıkların çözümünde izlenecek yöntemler gibi alanları kapsamaktadır. İlk girişimler sonrasında Enerji Şartı Anlaşması olarak 1994 yılında imzalanan ve 1998'de yürürlüğe giren; çevre, enerji verimliliği gibi konuları da kapsayan bu düzenlemeyi 51 Avrupa ve Asya ülkesi imzalamıştır. Ayrıca ABD, Pakistan, Çin, Kore, İran, ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği), OECD, DTÖ'nün aralarında bulunduğu 20 devlet ve 10 uluslararası örgüt de anlaşmada gözlemci statüsünde yer almaktadır. Anlaşma, üye ülkelerin enerji sektörlerinde, her ülkeyi izlenecek yöntemlerde ve geçiş hızlarında serbest bırakmakla birlikte, açık ve rekabetçi piyasa oluşturmalarını amaçlamaktadır. İlk ortaya çıkışında Batı şirketlerinin Doğu'daki varlıklarını ve genişlemelerini güvence altına almak üzere gündeme getirilen anlaşma, günümüzde kısmen tersine bir işleyişle, Doğu şirketlerinin Batı pazarlarındaki yayılma stratejilerine de hizmet etmektedir. Aralarında Rusya'nın da olduğu 5 ülke anlaşmayı imzalamakla birlikte, onaylamamışlardır.

AB'nin bölgeye yönelik programları

Bakü İnisiyatifi 13 Kasım 2004 tarihinde Bakü'de toplanan Enerji Bakanları Konferansı'nda varılan mutabakatla başlatılmış bir girişimdir. Genel amacı da Karadeniz ve Hazar Havzası enerji piyasalarının AB enerji piyasası ile entegrasyonunu sağlamaktır. Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Ukrayna, Özbekistan, Tacikistan, Türkiye ve Türkmenistan'ın içinde yer aldığı girişimde Rusya gözlemci statüsündedir. İran'ın da politik koşullar elverdiği ölçüde taraf olması söz konusudur. Batı'nın, her girişiminde olduğu gibi, Bakü

Emperyalist güçlerin dikkatlerini ve programlarını yoğunlaştırdığı Karadeniz'de, boru hatlarının geçiş yolları üzerinde dağılım merkezi olarak öne çıkmaya çalışan Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler de bu konuyla yakından ilişkili bir durumdadır. AB içinde, NABUCCO projesi gibi Rusya'nın dışarıda bırakıldığı bir koridorun oluşturulmasında ya da benzeri boru hatları bağlantılarında stratejik açılardan Türkiye'ye verilen önemin artması yönündeki eğilimler öne çıkmaktadır.

Inisiyatifi'nde de piyasa liberalizasyonu doğrultusunda yasal, kurumsal çerçevenin oluşturulması, bu kapsamda petrol/gaz ve elektrik piyasalarının uyumlaştırılması hedefi yer almaktadır.

TRACECA, Yeni İpekyolu Projesi olarak görülmektedir. İlk kez 1993 yılında formüle edilen TRACECA; Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya'da uluslararası taşımacılık yoluyla siyasi ve ekonomik gelişmeyi amaçlayan devletlerarası bir programdır. Taraf olan ülkeler ise Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Romanya, Tacikistan, Türkmenistan, Türkiye, Ukrayna ve Özbekistan'dır. TRACECA; uluslararası taşımacılığın geliştirilmesi yoluyla Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya bölgesinde politik ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesini amaçlayan devletlerarası bir programdır.

INOGATE programı ise 1995'te başlamış olmasına karşılık özellikle Bakü İnisiyatifi sonrasında bir dönüşüme uğramış ve kapsamı genişletilmiştir. INOGATE Şemsiye Anlaşması'nı imzalayan ve katılan toplam 21 ülke bulunmakta olup, bunlardan 13'ünde anlaşma yürürlüğe girmiştir. Söz konusu programa taraf olan ülkeler Bakü İnisiyatifi'ne taraf olanların yanı sıra Arnavutluk, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Romanya, Yunanistan, Litvanya, Sırbistan-Karadağ, Slovak Cumhuriyeti'dir.

ABD ve AB politikaları

ABD ve AB'nin söz konusu bölgelere ve ülkelere yaklaşımında temelde ortaklıklar bulunmakla birlikte farklılaşmalar da ortaya çıkabilmektedir. Gerek ABD gerekse AB açısından, bir zamanlar SSCB yönetimi altında bulunan bu ülkeleri Rusya'nın kontrolünden ve etkisinden uzaklaştırmak, yine ortak ve temel bir amaçtır. Ancak Rusya ile doğrudan temas halinde olan AB'nin Rusya'ya karşı alınacak tavrın ne olacağı konusundaki yaklaşımı ABD'den farklılaşmaktadır. AB içindeki ülkelerin Rusya ile enerji konusunda ikili ilişkileri söz konusudur. Gazprom Avrupa pazarına doğru genişlemekte, yatırımlar yapmakta, Batı şirketleri ile iş ilişkileri bulunmaktadır. Örneğin, Güney Osetya çatışması sonrasında Merkel ve Medvedev'in 2 Ekim 2008'de Sen Petersburg'ta yaptıkları yıllık toplantıda enerji konusu gündemde olmuş, Alman enerji şirketi E.ON ile Gazprom arasında bir sözleşme de imzalanmıştır.

Her iki güç de liberal reformlar ile yatırımları sermaye açısından güvenceye alacak piyasa ekonomisine dayalı düzenlemeleri, söz konusu ülkelere kabul ettirmek istemektedirler. Enerji kaynaklarına sahip ülkelerden Azerbaycan ve Kazakistan yabancı sermayeye ve özelleştirmelere açık bir politika izlerken; Orta Asya ülkeleri tarafında liberalizasyon uygulamaları yavaş ilerlemektedir. Eylül ayının sonunda basında Türkmenistan'da kabul edilen Anayasa ile piyasaya ekonomisi yolunda yeni adımlar atıldığı haberleri yer almıştır.

Diğer yandan **"Bölgede önce AB mi yoksa NATO liderliğinde mi etkinlik sağlanacaktır"** konusu da bir farklılaşma ortaya çıkarmaktadır. Bir yanda, Rusya'nın bölgedeki NATO varlığına kesinlikle karşı çıkmasını gerekçe göstererek, Rusya ile doğrudan karşı karşıya kalmamak için bölgeye öncelikle AB ile yaklaşılmasını savunan bir görüş vardır. Buna karşılık, konuyla ilgili bir değerlendirmede; AB'ye öncelik verilmesi halinde ABD'nin bu genişleme projelerinde yerinin olmayacağına dikkat çekilerek, Rusya'nın bölgedeki siyasi, ekonomik, askeri gücüne karşı ABD'nin eksikliğinin önemli bir engel olacağı, ayrıca biraz da alaylı bir şekilde, ABD'nin stratejik çıkarlarının korunmasını yaklaşık 80 bin adet düzenlemeden oluşan bir müktesebatın uyumuna dayanan AB üyeliği sürecine bırakacak bir durumda olmadığı ifade edilmektedir.**(2)**

Türkiye'nin Konumu

Emperyalist güçlerin dikkatlerini ve programlarını yoğunlaştırdığı bölgede, boru hatlarının geçiş yolları üzerinde dağılım merkezi olarak öne çıkmaya çalışan Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler de bu konuyla yakından ilişkili bir durumdadır. AB içinde, NABUCCO projesi gibi Rusya'nın dışarıda bırakıldığı bir koridorun oluşturulmasında ya da benzeri boru hatları bağlantılarında stratejik açılardan Türkiye'ye verilen önemin artması yönündeki eğilimler öne çıkmaktadır. Ancak bunun tek boyutlu düşünülemeyeceği, elektrik ve gaz piyasalarında, özellikle boru taşımacılığında yabancı sermayenin varlığı önünde bir engel kalmaması gerektiği hatırlatılarak bu yöndeki baskılar sürdürülmektedir. AB ile ilişkilerde enerji alanında en fazla önem verilen konu, piyasa uygulamalarının ilerlemesine ilişkin olanlardır. Örneğin bir düşünce kuruluşu olan Avrupa Reform Merkezi'nin (Center for European

Reform), aynı zamanda Türkiye uzmanı olan Direktör Yardımcısı tarafından Ankara Anlaşması'nın yıldönümü münasebetiyle verilen demeçte, Türkiye'ye, **"enerji piyasasının serbestleşmesi için atması gereken adımlar olduğu, müzakerelerin gerçek bir müzakere olmayacağı, AB kurallarının tartışmaya açılmayacağı, jeostratejik avantajların müzakere masasında çok anlam taşımadığı"** hatırlatılmaktadır.(3)

Batı açısından, gerek enerji kaynakları gerekse geçiş koridorları yönünden önemli olan bölgede, ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların da dikkate alınması gerekmektedir. AB, kendi enerji güzergahı seçenekleri açısından Azerbaycan-Ermenistan arasındaki anlaşmazlığı bir engel olarak görmekte, bu konuda Türkiye'ye bir misyon vererek, anlaşmazlığı çözüme ulaştırmak için Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin de yumuşaması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye tarafında ise, jeostratejik konumunu AB'ye karşı kullanma ve salt bir geçiş ülkesi olmak yerine aracı/arabulucu misyonunu üstlenme konusunda eğilimler olduğu görülmektedir.(4) Ancak ülkemizde, enerji konusunda uzun vadeli bir politika ve program bulunmadığından, bu tür konuların kısa vadeli ve sonuçsuz, basit pazarlık konuları düzeyinde kalması ihtimali yüksektir. Ülkemizde dışarıdan önce Dünya Bankası, sonra AB baskısı ve kontrolünde gündeme sokulan yeni liberal politikalar, özelleştirmeler, bu doğrultuda kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması, planlamadan uzaklaşma, piyasa yasalarının empoze edilmesi gibi zorlamalar, içeride de

özellikle bu ortamın sağladığı elverişli koşullarda daha da öne çıkan, kısa vadeli ve dar siyasal çıkarlar, sermaye grupları ile kayırmacı ilişkiler kurulması, liyakata dayalı olmayan, iktidardaki siyasi parti yandaşlığına bağlı kadrolaşma gibi yaygın alışkanlıklar sonucunda, hem kurumlar hem de uzman ve teknisyen kadrolar, genelde kamu yönetimi yıpratılmış, ülke kendi ihtiyaçları açısından harekete geçebilecek araçlardan büyük ölçüde yoksun bırakılmıştır. Neoliberal politikaların yıllardır yarattığı her türden tahribat sonucunda, piyasa uygulamalarını tek yol, AB'ye uyum sürecini **"bir teknisyenlik meselesi"** şeklinde algılamak maalesef kamu yönetimi dahil pek çok çevrede yaygınlaşmıştır. Günümüzde bağımsız düşünebilen ve tavır alabilen bilim adamları ve uzmanlar tarafından uzun süredir dikkat çekilmesine karşılık, var olan politikaların uygulayıcıları ve yandaşları tarafından görmezlikten gelinen ekonomik kriz, başta ABD olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Böylelikle kapitalizmin, piyasanın **"görünmeyen elinin"** herkes için en iyi olanı sağlayacağı yönündeki masalının boşluğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin enerji sektöründe, uluslararası gelişmeleri dikkate alan, ancak konunun sosyal boyutları ve her türden kaynağın etkin kullanımı dahil, kendi ihtiyaçlarını öne çıkaran, bütünlüklü politikaları oluşturması ve kamu yönetimini geliştirmesi bir zorunluluk olarak görünmektedir. ■

Dipnotlar:

1. Daniel Litvin, Oil, Gas and Imperialism, The Guardian, 4.1.2006
2. S.Larrabee, "Nato and Black Sea Security", The Wider Black Sea Region in the 21 st Century, Strategic, Economic and Energy perspectives, 2008
3. EurActiv.com.tr, Katinka Barysch: "Enerji müzakereleri bir an önce başlamalı", 13.09.2008
4. International Herald Tribune Europe, "Turkey uses gas pipe as leverage in EU talks" , 22.4.2008

ENERJİ KİTAPLIĞI

Hakkı ÜNLÜ EMO Kütüphane Birimi

Petrol ve Doğal Gaz

Yazar: Çağdaş Acar, Sevtaç Bülbül, Fevzi Gümrah, Çiğdem Metin, Mahmut Parlaktuna, Baskı Kasım 2007
Yayımlayan: ODTÜ Yayıncılık

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, kuruluşunun 50. yılı dolayısıyla çeşitli konularda bulunamayan genel bilgileri küçük kitaplar halinde yayımladı. **"Petrol ve Doğalgaz"** kitabı da bu proje kapsamında hazırlanmış. Günümüzün en önemli enerji kaynaklarından olan petrol ve doğalgaz hakkında merak edilen pek çok konuyu teknik detaylara girmeden aktarmayı amaçlayan kitap, ODTÜ öğretim elemanlarından oluşan bir grup tarafından kaleme alınmış.

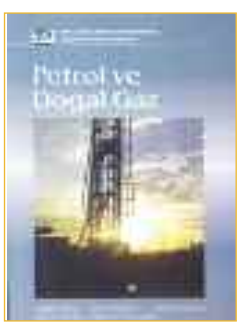

Kitapta petrol ve doğalgazın oluşumu, özellikleri, yeryüzüne çıkarılması ve üretimi konularının yanı sıra dünyada ve Türkiye'de petrol ve doğalgaz üretiminin gelişim sürecine yer veriliyor. Üç ana bölüme ayrılmış olan kitabın sonundaki sözlük ise okuyuculara terim ve kavramlar konusunda yardımcı oluyor. İlk bölümde, petrolün oluşum evreleri, yeraltından çıkarılması, ikinci bölümde dünyada petrol ve doğalgazın tarihçesi kısaca aktarılırken, doğalgaz ve petrolün üretim, rezerv ve tüketim istatistikleri sunuluyor. OPEC ve petrolün fiyatlandırılması ve büyük petrol şirketleri hakkında bilgiler içeren kitapta ayrıca **"Petrolün ne kadar ömrü kaldı? Petrol fiyatlarını kim belirliyor? Dünyada petrol ve doğalgazın kullanımı ne kadar yaygın"** gibi sorular da cevaplandırılıyor. Son bölümde ise; Türkiye'nin petrol ve doğalgaz tarihi dünden bugüne anlatılıyor, enerji kaynak kullanımı hakkında da önemli sonuçlara yer veriliyor. Ayrıca Türkiye'de petrol ve doğalgaz konusunda söz sahibi olan MTA, TPAO ve BOTAŞ gibi kurumlar hakkında bilgi verilirken, Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı petrol ve doğalgaz arama ve üretim şirketleri ile ilgili istatistikler de yer alıyor.

Enerji ve Eşitlik

Yazar: Ivan Illich, Baskı 1997
Çeviren: Ufuk Uyan
Yayımlayan: İz Yayıncılık

Bugün yaşadığımız dünyadaki kriz ortamı enerji alanını da farklı bir perspektifle değerlendirmeyi zorunlu kılıyor. Viyanalı Yazar **Ivan Illich**'in 1970'lerde yazdığı, Ufuk Uyan'ın çevirisiyle Türkçe'ye 1990'larda kazandırılmış olan, halen kitapçılarda bulabileceğiniz bu kitabı, enerji alanında yeni bir anlayış ihtiyacı nedeniyle Cumhuriyet Enerji okurlarının ilgisine sunmak istedik.

Kitabın **"Enerji Krizi"** başlıklı ilk bölümünde, toplumların önünde 3 seçenek bulunduğu anlatılıyor. Bunlardan ilki kişi başına enerji tüketimini refah göstergesi olarak kabul etmek, ikincisi verimliliği yükselterek enerji kullanımını artırmak olarak özetlenebilir. İhmal edilen üçüncü tercih ise, toplumdaki enerji tüketimi yüksek kesimlerin mümkün olduğunca enerji tüketimini azaltması olarak ifade ediliyor. Kitapta, üçüncü tercihe ilişkin olarak şu saptamalar dikkat çekiyor:

"İnsanlar kişi başına maksimum enerji kullanımındaki ekolojik sınırları, fiziki devamlılığın bir şartı olarak kabul etmeye başlarken, modern ve arzu edilir bir toplumsal düzenin temelini teşkil edecek, mümkün olan asgari gücün kullanımını henüz düşünemiyorlar. Yine de enerji kullanımına bir sınır konulması, yüksek eşitlik düzeylerinin belirlendiği toplumsal ilişkilere yol açabilir. Şu anda ihmal edilen bu tercih, gerçekte bütün ulusların erişebileceği yegane tercihtir."

Toplumun enerji tüketimi ile beslenme ile insan vücudunun sağladığı kalori arasında benzetme ilişkisi kuran yazar, **"Bir halk, yiyeceklerinin kalori muhteviyatından olduğu gibi, aletlerinin enerjisinden de tehlikeli bir şekilde aşırı güç kazanabilir; ancak bir milletin enerji düşkünlüğünü itiraf etmesi bıkkınlık verici bir diyete girmesinden daha zordur"** diyor. ■